

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу**

Кафедра економіки

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Ігор ВІНІЧЕНКО**
« ____ » _____ **2025 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
**на тему: Оцінка стану та розробка заходів підвищення ефективності
функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі**

Освітньо-професійна програма «Економіка»
Спеціальність 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Ігор БОНДАРЄВСЬКИЙ

**Науковий керівник,
к.е.н., доцентка**

Тетяна ГАЛАГАН

Дніпро – 2025

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Економіки
Освітньо-професійна програма: «Економіка»
Спеціальність: 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
« _____ » _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ
на підготовку кваліфікаційної роботи

_____ **Бондаревського Ігоря Олександровича** _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Оцінка стану та розробка заходів підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі

Науковий керівник: Галаган Т.І., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «07» жовтня 2025 року № 29874

2. Термін подання здобувачем роботи: 12.12.2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони та законодавчі акти України, річні звіти підприємства, району, статистична звітність, додаткові таблиці до річних звітів, наукова література

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні основи економічної ефективності функціонування підприємства. 2. Сучасний стан діяльності СФГ «Полісся». 3. Заходи підвищення ефективності функціонування підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Трактування поняття «ефект» різними авторами. Трактування поняття «ефективність» різними авторами. Система показників оцінки економічної ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. Система показників оцінки загальної економічної ефективності діяльності підприємства. Економічна ефективність використання ресурсів підприємства. Економічна ефективність вирощування культур. Платоспроможність та ліквідність підприємства. Показники фінансової стійкості підприємства. Коефіцієнти рентабельності. Кошторис витрат на закладку та догляд 10 га фундукового саду. Економічна ефективність вирощування 10 га фундукового саду.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання . 20.02.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми кваліфікаційного дослідження	лютий 2025 р.	
2	Підготовка теоретичного розділу	квітень - травень 2025 р.	
3	Збір вихідної інформації	вересень 2025 р.	
4	Робота над другим розділом	вересень 2025 р.	
5	Робота над третім розділом	жовтень 2025 р.	
6	Узагальнення висновків та пропозицій	листопад 2025 р.	
7	Оформлення дипломної роботи	грудень 2025 р.	

Здобувач (ка)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема: «Оцінка стану та розробка заходів підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі»

Кваліфікаційна робота містить: 74 с., 8 рис., 26 табл., 45 літературних джерела.

Об'єктом дослідження є економічна ефективність функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі і процеси управління нею.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів підвищення економічної ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних і методичних заходів підвищення економічної ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною базою дослідження в кваліфікаційній роботі були наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців. Застосовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, за допомогою яких проводиться аналіз економічної ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі. Інформаційною базою дослідження були навчальні підручники, публікації в періодичних виданнях, Інтернет-джерела та звітна документація СФГ «Полісся» Кам'янського району Дніпропетровської області за 2022-2024 рр..

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:
дістало подальший розвиток:

- категоріальна сутність понять «ефект» та «ефективність»;
- узагальнено методичні підходи до оцінки ефективності використання ресурсів підприємства та ефективності здійснення певних видів діяльності;
- обґрунтовано заходи підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі.

Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи полягає у детально проведеному аналізі результатів діяльності підприємства та розробці заходів підвищення економічної ефективності його функціонування через закладку 10 га насаджень горіхів фундука.

Результати впроваджені у виробничо-господарську діяльність селянського фермерського господарства «Полісся» (СФГ «Полісся») Кам'янського району Дніпропетровської області.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи здійснювалась через наступні публікації:

1. Чинники та фактори впливу на економічну ефективність функціонування аграрного підприємства в сучасних умовах господарювання / Т.І. Галаган, І. Бондаревський // Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств: Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції науковців та здобувачів вищої освіти (28-29 квітня 2025 р. м. Дніпро). Дніпро, 2025. С. 106-107

(https://drive.google.com/file/d/12WPrsbnGkIKdhXGP5RmMHtIJE9OtREiO/view?usp=drive_link)

2. Підходи до оцінки економічної ефективності діяльності аграрного підприємства з метою її підвищення / Т.І. Галаган, І.О.

Бондаревський, В.М. Прихідько // Ефективна економіка. 2025. №11.
(електронне видання) (Index Copernicus (IC); Google Scholar) (DOI:
<https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.130%20>)
<https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/8216>)

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Результат, ефект, ефективність, прибуток, збиток, виробничий потенціал,
рівень рентабельності, бізнес-середовище.

KEYWORDS

Result, effect, efficiency, income, loss, productive potential, level of profitability,
business environment.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Поняття економічної ефективності	11
1.2. Методи оцінки економічної ефективності діяльності підприємства	15
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ СФГ «ПОЛІССЯ»	24
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	24
2.2. Аналіз фінансового стану підприємства	44
Висновки до розділу 2	48
РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	52
3.1. Обґрунтування заходів підвищення ефективності функціонування аграрного підприємства	52
3.2. Ефективність впровадження запропонованих заходів	55
Висновки до розділу 3	60
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Актуальність теми. У ринкових умовах підприємства повинні діяти раціонально та ефективно, щоб вижити, розвивати свою існуючу діяльність або диверсифікувати її. Сучасне економічне середовище вимагає від підприємств підтримки своєї конкурентоспроможності на ринку.

Основними поняттями, які виникають в даній сфері досліджень є «ефект» та «ефективність». Питання ефекту та ефективності, а також економічну ефективність функціонування підприємства досліджували багато науковців, такі як Є.В. Градобоев, Я.В. Догадайло, П.Ф. Друкер, О.І. Олексюк, М.О. Кизим, А.В. Куценко, В.Я. Нусінов, П.А. Орлова, І.Д. Падерін, О.М. Рац, О.П. Романюк, Я.В. Світлична, Т.А. Сініцина, Ю.П. Сурмін, А.Г. Темченко, О.М. Тищенко, А.М. Турило, О.Л. Устенко, А.Д. Шермет В.М. Ячменьова, О.І. Яценко та інші.

Об'єктом дослідження є економічна ефективність функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі і процеси управління нею.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та прикладних аспектів підвищення економічної ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі.

Суб'єктом дослідження було селянське фермерське господарство «Полісся» (СФГ «Полісся») Кам'янського району Дніпропетровської області.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних і методичних заходів підвищення економічної ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі.

Для досягнення поставленої мети були поставлені та розв'язані наступні завдання:

- розкрити поняття економічної ефективності;
- висвітлити методи оцінки економічної ефективності діяльності підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести аналіз фінансового стану підприємства;
- обґрунтувати заходи підвищення ефективності функціонування підприємства;
- довести ефективність впровадження запропонованих заходів.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною базою дослідження в кваліфікаційній роботі були наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців. Застосовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, за допомогою яких проводиться аналіз економічної ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі. Інформаційною базою дослідження були навчальні підручники, публікації в періодичних виданнях, Інтернет-джерела та звітна документація СФГ «Полісся» Кам'янського району Дніпропетровської області за 2022-2024 рр..

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

дістало подальший розвиток:

- категоріальна сутність понять «ефект» та «ефективність»;
- узагальнено методичні підходи до оцінки ефективності використання ресурсів підприємства та ефективності здійснення певних видів діяльності;
- обґрунтовано заходи підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі.

Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи полягає у детально проведеному аналізі результатів діяльності підприємства та розробці заходів підвищення економічної ефективності його функціонування через закладку 10 га насаджень горіхів фундука.

Результати впроваджені у виробничо-господарську діяльність селянського фермерського господарства «Полісся» (СФГ «Полісся») Кам'янського району Дніпропетровської області.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи здійснювалась через наступні публікації:

1. Чинники та фактори впливу на економічну ефективність функціонування аграрного підприємства в сучасних умовах господарювання / Т.І. Галаган, І. Бондаревський // Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств: Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції науковців та здобувачів вищої освіти (28-29 квітня 2025 р. м. Дніпро). Дніпро, 2025. С. 106-107

(https://drive.google.com/file/d/12WPrsbnGkIKdhXGP5RmMHtIJE9OtREiO/view?usp=drive_link)

2. Підходи до оцінки економічної ефективності діяльності аграрного підприємства з метою її підвищення / Т.І. Галаган, І.О. Бондаревський, В.М. Прихідько // Ефективна економіка. 2025. №11. (електронне видання) (Index Copernicus (IC); Google Scholar) (DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.94>)

<https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5154/5199>)

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Зміст кваліфікаційної роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття економічної ефективності

У ринкових умовах підприємства повинні діяти раціонально та ефективно, щоб вижити, розвивати свою існуючу діяльність або диверсифікувати її. Сучасне економічне середовище вимагає від підприємств підтримки своєї конкурентоспроможності на ринку.

Основними поняттями, які виникають в даній сфері досліджень є «ефект» та «ефективність». Питання ефекту та ефективності, а також економічну ефективність функціонування підприємства досліджували багато науковців, такі як Є.В. Градобоев, Я.В. Догадайло, П.Ф. Друкер, О.І. Олексюк, М.О. Кизим, А.В. Куценко, В.Я. Нусінов, П.А. Орлова, І.Д. Падерін, О.М. Рац, О.П. Романюк, Я.В. Світлична, Т.А. Сініцина, Ю.П. Сурмін, А.Г. Темченко, О.М. Тищенко, А.М. Турило, О.Л. Устенко, А.Д. Шеремет В.М. Ячменьова, О.І. Ященко та інші.

Будь-яка діяльність суб'єкту господарювання пов'язана із отриманням певного результату. Це може бути будь-який результат, як позитивний, який несе позитивні зміни в діяльність підприємства і навколишнє середовище, так і негативний. Більшість авторів ототожнюють поняття «ефекту» саме з результатом діяльності (таблиця 1.1).

Так, Друкер П.Ф. «ефект» трактує як досягнення стратегічних цілей і завдань підприємства. Аналогічно Куценко А.В. вважає, що ефект відображає досягнутий результат.

Більш розгорнуте трактування ефекту дають Догадайло Я.В., Кизим М.О. та Тищенко О.М. Вони вважають, що під ефектом слід розуміти загальне явище, яке характеризує результат за всіма показниками функціонування підприємства і визначає його потенціал для подальшого розвитку.

Таблиця 1.1

Трактування поняття «ефект» різними авторами

Автор	Трактування
Друкер П.Ф.	досягнення стратегічних цілей і завдань
Куценко А.В.	ефект відображає досягнутий результат
Догадайло Я.В., Кизим М.О., Тищенко О.М.	загальне явище, яке характеризує результат за всіма показниками функціонування підприємства і визначає його потенціал для подальшого розвитку.

Джерело: складено автором

Ми поділяємо погляди зазначених авторів, і вважаємо, що під «ефектом» слід розуміти сукупний результат діяльності суб'єкта господарювання. Залежно від виду діяльності та сфери отримання результату ефект може бути економічним, фінансовим, інвестиційним, інноваційним, соціальним, екологічним тощо.

Для отримання будь-якого результату діяльності – ефекту – підприємство має витратити певні ресурси. Спрямування цих витрат теж може бути на різні сфери господарювання підприємства. Співвідношення досягнутого ефекту і витрат на його отримання називають «ефективністю» (таблиця 1.2).

Такої думки дотримуються Іванов Ю. Б., Орлов П. А, Іванова О. Ю. [13], які наголошують, що «ефективність» – це співвідношення результату, або ефекту, якоїсь діяльності і витрат, пов'язаних із її (діяльності) виконанням; та Сініцина Т.А., яка зазначає, що ефективність є співвідношення ефекту та витрат на його здійснення.

Колектив авторів, Нусінов В.Я., Темченко А.Г. та Турило А.М. вважають, що ефективність є результативністю, тобто результатом (ефектом) діяльності, який отримує підприємство, або суспільство, на одиницю використаних ресурсів.

Лямець В.І. і Тевяшев А.Д. наголошують на тому, що ефективність – це результативність, співвіднесена в ресурсними витратами [17].

Більш загального бачення цієї категорії притримуються Сурмін Ю.П., Устенко О.Л., Друкер П.Ф. які бачать «ефективність» як кінцевий результат використання засобів виробництва, який свідчить про успішність функціонування системи з метою досягнення цілей підприємства.

Таблиця 1.2

Трактування поняття «ефективність» різними авторами

Автор	Трактування
Іванов Ю. Б., Орлов П. А, Іванова О. Ю.	співвідношення результату, або ефекту, якоїсь діяльності і витрат, пов'язаних із її (діяльності) виконанням
Сініцина Т.А.	співвідношення ефекту та витрат на його здійснення
Нусінов В.Я., Темченко А.Г., Турило А.М.	результативність, тобто результат (ефект) діяльності, який отримує підприємство, або суспільство, на одиницю використаних ресурсів
Лямець В.І., Тевяшев А.Д.	результативність, співвіднесена в ресурсними витратами
Сурмін Ю.П.	успішність функціонування системи для досягнення встановлених цілей
Устенко О.Л.	кінцеві результати використання засобів виробництва та робочої сили
Друкер П.Ф.	наслідок правильного створення речей

Джерело: складено автором

Ефективність може бути економічною, екологічною і соціальною.

Як зазначалось вище, економічна ефективність – це співвідношення між результатами виробництва та розміром ресурсів на їх отримання. Економічна ефективність характеризує досягнутий рівень саме економічної діяльності підприємства. Загальними показниками економічної ефективності є прибуток, рентабельність.

Екологічна ефективність – охоплює екологічну складову, а саме вплив підприємства на рівень використання природних ресурсів та стан навколишнього природного середовища. Екологічна ефективність визначає підвищення якості навколишнього середовища, що сприяє підвищенню загального рівня ефективності (підвищення родючості земель тощо).

Соціальна ефективність відображає стан соціальних умов населення (покращення умов праці та побуту, підвищення рівня зайнятості, підвищення заробітної плати без підвищення тривалості робочого часу, можливість та якість використання вільного часу тощо).

Оскільки основним видом діяльності підприємства є саме виробництво продукції, тому доцільно визначити поняття ефективності виробничої діяльності. Під ефективністю виробничої діяльності слід розуміти сукупність ефективностей використання трудових ресурсів, матеріальних ресурсів та основних виробничих засобів.

Ефективність використання трудових ресурсів визначають показниками продуктивності праці та трудомісткості продукції.

Ефективність використання матеріальних ресурсів визначають показниками матеріаловіддача, матеріаломісткість, рентабельність активів, рентабельність виробництва, рентабельність операційної діяльності.

Ефективність використання основних виробничих засобів визначають показниками фондівіддача, фондомісткість, фондоозброєність, фондооснащеність та рентабельність основних виробничих засобів.

Більш детально методики розрахунку цих та інших показників розглянемо в наступному пункті.

1.2. Методи оцінки економічної ефективності діяльності підприємства

Господарська діяльність аграрного підприємства різноманітна і вимагає використання великої кількості ресурсів. Загальна економічна ефективність функціонування підприємства залежить від ефективності використання кожної групи ресурсів, та від ефективності здійснення кожного виду діяльності. Тому методи оцінки ефективності ми розглядатимемо окремо. Почнемо з показників ефективності використання земельних ресурсів.

Земельні ресурси – важлива складова ресурсного потенціалу саме для аграрних підприємств. Економічна ефективність використання земельних ресурсів визначається показниками, які можна поділити на три групи: натуральні, вартісні та показники рівня використання земель (таблиця 1.3).

Як видно з даних таблиці, показники ефективності використання земельних ресурсів враховують і кількість виробленої продукції на одиницю

площі, і вартість виробленої продукції та виручка від її реалізації в розрахунку на одиницю площі, і коефіцієнти рівня використання угідь.

Таблиця 1.3

Система показників оцінки економічної ефективності використання земельних ресурсів

№ з/п	Назва показника	Формула	Одиниці вимірювання	Економічна характеристика
1	Урожайність	$\frac{ВП}{S_{пос}}$	ц/га	Характеризує кількість вирощеної продукції з 1 га посівів
2	Виробництво окремих видів тваринницької продукції на 100 га відповідних земельних угідь	$\frac{ВП}{S} 100$	ц/га	Характеризує кількість виробленої продукції зі 100 га відповідних угідь
3	Вартість валової продукції в порівняльних цінах в розрахунку та 1 га	$\frac{ВП}{S_c - \gamma}$	тис. грн./га	Характеризує вартість виробленої валової продукції (в порівняльних цінах або по собівартості) на 1 га сільськогосподарських угідь
4	Вартість товарної продукції в поточних цінах реалізації	$\frac{ТП}{S_c - \gamma}$	тис. грн./га	Характеризує виручку від реалізації продукції на 1 га сільськогосподарських угідь
5	Коефіцієнт господарського використання землі	$\frac{S_c - \gamma}{S_z}$		Характеризує рівень залучення загальної площі у господарське використання
6	Коефіцієнт розораності	$\frac{S_p}{S_c - \gamma}$		Характеризує рівень розораності сільськогосподарських угідь
7	Коефіцієнт меліорованості	$\frac{S_m}{S_c - \gamma}$		Характеризує рівень зрошуваності угідь
8	Коефіцієнт використання ріллі	$\frac{S_{ппосі}}{S_p}$		Характеризує рівень використання ріллі під посіви

Джерело: складено автором

Далі розглянемо методи оцінки економічної ефективності використання трудових ресурсів аграрного підприємства (таблиця 1.4). Для аграрного підприємства велике значення має забезпеченість і рівень

використання трудового потенціалу, бо сільськогосподарська праця складна, пов'язана із ростом і розвитком живих організмів і має ряд особливостей.

Таблиця 1.4

Система показників оцінки економічної ефективності використання трудових ресурсів

№ з/п	Назва показника	Формула	Одиниці вимірювання	Економічна характеристика
1	Продуктивність праці	$\frac{ВП}{T}$	$\frac{\text{ц, грн.}}{\text{люд. - год., Р}}$	Характеризує кількість (або вартість) виробленої продукції в розрахунку на 1 люд.-год. (або 1 працівника)
2	Трудомісткість	$\frac{T}{ВП}$	$\frac{\text{люд. - год.}}{\text{ц, грн.}}$	Характеризує витрати живої праці на виробництво одиниці продукції або на виконання одиниці робіт
3	Трудозабезпеченість	$\frac{P}{Sc.-г.} \cdot 100$	особи	Характеризує кількість працівників, які припадає на 100 га сільськогосподарських угідь
4	Відпрацьовано одним працівником за рік	$\frac{\text{ВитрПр}}{P}$	люд.-год.	Характеризує кількість часу, відпрацьовану в середньому одним працівником
5	Коефіцієнт використання фонду робочого часу	$\frac{\text{ВитрПр}}{НЗП}$		Характеризує рівень нормативного часу, фактично відпрацьованого працівниками
6	Нормативний запас праці	$\text{ВитрПр} \cdot 1925$	люд.-год.	Вказує на кількість часу, які за нормою мають відпрацювати усі працівники

Джерело: складено автором

Майнові ресурси аграрного підприємства складаються з основних засобів і оборотних активів. Основні засоби виконують велику роль у виконанні функцій аграрного виробництва. Основні засоби можуть бути виробничими і невиробничого призначення. Виробничі основні засоби

складаються із тракторів, комбайнів, сівалок, зрошуваних систем, культиваторів, доїльних установок, кормороздавачів і іншої техніки, яка задіяна у вирощуванні сільськогосподарської продукції, як рослинницької, так і тваринницької. Розглянемо показники оцінки економічної ефективності використання основних засобів (таблиця 1.5).

Таблиця 1.5

Система показників оцінки економічної ефективності використання основних засобів

№ з/п	Назва показника	Формула	Одиниці вимірювання	Економічна характеристика
1	Фондооснащеність	$\frac{OF}{Sc. - z.}$	тис. грн.	Характеризує вартість основних засобів на одиницю площі
2	Фондоозброєність	$\frac{OF}{P}$	тис. грн.	Характеризує вартість основних засобів на одного працівника
3	Фондовіддача	$\frac{BP}{OF}$	тис. грн.	Характеризує вартість валової продукції, яка виробляється на 1 грн. основних засобів
4	Фондомісткість	$\frac{OF}{BP}$	тис. грн.	Характеризує вартість основних засобів, яка міститься в 1 грн. валової продукції
5	Рентабельність основних фондів	$\frac{\Pi}{OF} 100$	%	Характеризує прибутковість використання основних виробничих засобів
6	Коефіцієнт введення	$\frac{OF_{вв}}{OF_{кп}}$		Характеризує на яку суму було введено основних засобів порівняно з їх вартістю на кінець звітнього періоду
7	Коефіцієнт вибуття	$\frac{OF_{виб}}{OF_{пн}}$		Характеризує на яку суму були вилучені основні засоби порівняно з їх вартістю на початок звітнього періоду

Джерело: складено автором

Другою складовою майнових ресурсів аграрного підприємства є оборотні активи. Вони забезпечують матеріальну складову виробничого процесу. До оборотних активів відносять грошові кошти, сировину, матеріали, паливо, запасні частини, готову продукцію тощо. В таблиці 1.6

розглянемо показники оцінки економічної ефективності використання основних засобів.

Таблиця 1.6

Система показників оцінки економічної ефективності використання оборотних активів

№ з/п	Назва показника	Формула	Одиниці вимірювання	Економічна характеристика
1	Коефіцієнт оборотності	$\frac{B + T_{oc} - T_p}{ОбФ}$		Характеризує кількість оборотів, яке оборотні кошти здійснюють за плановий період
2	Коефіцієнт завантаженості	$\frac{ОбФ}{B + T_{oc} - T_p}$		Характеризує скільки оборотних коштів приходить на 1 грн реалізованої продукції
3	Тривалість одного обороту	$\frac{T_p}{Коб}$	дні	Характеризує кількість днів, протягом яких оборотні засоби здійснюють один оборот
4	Рентабельність оборотних фондів	$\frac{\Pi}{ОбФ} 100$	%	Характеризує прибутковість використання оборотних засобів
5	Матеріаловіддача	$\frac{ВП}{МВ}$	грн.	Характеризує вартість валової продукції, яка виробляється за 1 грн. матеріальних витрат
6	Матеріаломісткість	$\frac{МВ}{ВП}$	грн.	Характеризує розмір матеріальних витрат, необхідних для виробництва одиниці валової продукції

Джерело: складено автором

Економічну ефективність виробничої діяльності можна визначити показником собівартості. Собівартість характеризує розмір витрат на виробництво одиниці продукції. Розрізняють виробничу собівартість, повну собівартість, індивідуальну, галузеву, нормативну та інші види собівартості залежно від місця та часу її визначення.

Ефективність збутової діяльності визначається показниками ціни, та рівня товарності. Рівень ціни залежить від каналів реалізації, якості

продукції, умов реалізації та кількості продукції, що продається. Кількість продукції, що продається, визначається показником рівня товарності, який розраховується за формулою:

$$PT = \frac{ТП}{ВП} 100 (\%), \quad (1.1)$$

де, PT – рівень товарності, %;

ТП – кількість товарної продукції, ц;

ВП – кількість валової продукції, ц.

Крім операційної діяльності зі споживання ресурсів і виробництва продукції, підприємство може здійснювати інвестиційну діяльність. Економічна ефективність інвестиційної діяльності розраховується за наступними показниками (таблиця 1.7).

Таблиця 1.7

Система показників оцінки економічної ефективності капітальних інвестицій

№ з/п	Назва показника	Формула	Одиниці вимірювання	Економічна характеристика
1	Коефіцієнт загальної економічної ефективності капіталовкладень (капіталовіддача)	$\frac{\Delta П(ЧД)}{KB}$	грн.	Характеризує приріст національного доходу (або чистої продукції) до розміру інвестицій
2	Термін окупності капіталовкладень	$\frac{KB}{\Delta П(ЧД)}$	дні	Характеризує кількість днів, протягом яких окупуються капіталовкладення
3	Норам прибутку на інвестиції	$\frac{ЧП}{К} 100$	%	Характеризує прибутковість капіталовкладень
	Коефіцієнт загальної економічної ефективності капіталовкладень	$\frac{(C1 - C2)OB1}{KB}$	грн.	Характеризує приріст доходу до розміру інвестицій (для збиткових підприємств)
	Термін окупності	$\frac{KB}{(C1 - C2)OB1}$	днів	Характеризує кількість днів, протягом яких окупуються капіталовкладення(для збиткових підприємств)

Джерело: складено автором

Для визначення загальної економічної ефективності розраховують показники, які враховують рівень використання усіх ресурсів та усіх видів діяльності. Основним показником загальної економічної ефективності є показник прибутку. І на основі прибутку розраховуються майже усі інші показники (таблиця 1.8).

Таблиця 1.8

**Система показників оцінки загальної економічної ефективності
діяльності підприємства**

№ з/п	Назва показника	Формула	Одиниці вимірювання	Економічна характеристика
1	Прибуток від реалізації продукції	В-ПС	тис. грн.	Характеризує додаткову вартість, що створюється в процесі виробництва понад вартістю спожитих ресурсів
2	Валовий дохід	ВП – МВ	тис. грн.	Характеризує валовий дохід підприємства
3	Чиста продукція підприємства	ВД – ОП	тис. грн.	Характеризує чисту продукцію підприємства
4	Чистий прибуток підприємства	Пв – Пд	тис. грн.	Характеризує чистий прибуток підприємства
5	Рівень рентабельності активів	$\frac{Пзв.д.}{А} 100$	%	Характеризує прибуток від звичайної діяльності, що припадає на 1 грн., інвестовану в активи підприємства
6	Рівень рентабельності власного капіталу	$\frac{ЧП}{ВК} 100$	%	Характеризує суму чистого прибутку, яка припадає на 1 грн. власного капіталу підприємства
7	Рентабельність акціонерного капіталу	$\frac{ЧП}{СК} 100$	%	Характеризує верхню межу дивідендів на акції
8	Рівень рентабельності реалізованої продукції	$\frac{П}{В} 100$	%	Характеризує суму прибутку, що припадає на одну гривню виручки від реалізації продукції
9	Рівень рентабельності виробництва	$\frac{П}{ПС} 100$	%	Характеризує суму прибутку, що припадає на одну гривню, вкладену у виробництво
10	Рівень окупності витрат	$\frac{ВП(В)}{ПС} 100$	%	Характеризує відношення валової продукції (або виручки від реалізації) до повної собівартості

11	Норма прибутку	$\frac{П}{ОсФ + ОбФ} 100$	%	Характеризує відсоткове відношення прибутку до середньорічної вартості основних і оборотних фондів
----	----------------	---------------------------	---	--

Джерело: складено автором

Крім розглянутих нами показників, за необхідності, можна визначити економічну ефективність інноваційної діяльності, ефективність підвищення якості продукції та інші складові господарської та фінансової діяльності.

Висновки до розділу 1

1. У ринкових умовах підприємства повинні діяти раціонально та ефективно, щоб вижити, розвивати свою існуючу діяльність або диверсифікувати її. Сучасне економічне середовище вимагає від підприємств підтримки своєї конкурентоспроможності на ринку.

2. Будь-яка діяльність суб'єкту господарювання пов'язана із отриманням певного результату. Це може бути будь-який результат, як позитивний, який несе позитивні зміни в діяльність підприємства і навколишнє середовище, так і негативний. Більшість авторів ототожнюють поняття «ефекту» саме з результатом діяльності. Ми поділяємо погляди авторів і вважаємо, що під «ефектом» слід розуміти сукупний результат діяльності суб'єкта господарювання. Залежно від виду діяльності та сфери отримання результату ефект може бути економічним, фінансовим, інвестиційним, інноваційним, соціальним, екологічним тощо.

3. Для отримання будь-якого результату діяльності – ефекту – підприємство має витратити певні ресурси. Спрямування цих витрат теж може бути на різні сфери господарювання підприємства. Співвідношення досягнутого ефекту і витрат на його отримання називають «ефективністю». Ефективність може бути економічною, екологічною і соціальною.

4. Оскільки основним видом діяльності підприємства є саме виробництво продукції, тому доцільно визначити поняття ефективності виробничої діяльності. Під ефективністю виробничої діяльності слід розуміти сукупність ефективностей використання трудових ресурсів, матеріальних ресурсів та основних виробничих засобів.

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ СФГ «ПОЛІССЯ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Селянське (фермерське) господарство (СФГ) «Полісся» було зареєстроване 23.10.2000. Керівником підприємства є Ткаченко Владислав Сергійович. Розмір статутного капіталу – 120 000,00 грн. Організаційно-правова форма – фермерське господарство. Форма власності – недержавна власність

Види діяльності (згідно КВЕД):

Основний:

Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур

Інші:

- Код КВЕД 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві;
- Код КВЕД 46.11 Діяльність посередників у торгівлі сільськогосподарською сировиною, живими тваринами, текстильною сировиною та напівфабрикатами;
- Код КВЕД 77.31 Надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування;
- Код КВЕД 49.41 Вантажний автомобільний транспорт;
- Код КВЕД 46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;

- Код КВЕД 01.63 Післяурожайна діяльність;
- Код КВЕД 01.64 Оброблення насіння для відтворення;
- Код КВЕД 43.33 Покриття підлоги й облицювання стін;
- Код КВЕД 43.34 Малярні роботи та скління;
- Код КВЕД 43.91 Покрівельні роботи;
- Код КВЕД 45.20 Технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів;
- Код КВЕД 45.31 Оптова торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів;
- Код КВЕД 45.32 Роздрібна торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів;
- Код КВЕД 46.19 Діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту;
- Код КВЕД 46.31 Оптова торгівля фруктами й овочами;
- Код КВЕД 46.61 Оптова торгівля сільськогосподарськими машинами й устаткуванням;
- Код КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами;
- Код КВЕД 46.73 Оптова торгівля деревиною, будівельними матеріалами та санітарно-технічним обладнанням;
- Код КВЕД 46.75 Оптова торгівля хімічними продуктами;
- Код КВЕД 46.76 Оптова торгівля іншими проміжними продуктами;
- Код КВЕД 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;
- Код КВЕД 52.10 Складське господарство;
- Код КВЕД 52.24 Транспортне оброблення вантажів;

- Код КВЕД 52.29 Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту;
- Код КВЕД 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна;
- Код КВЕД 77.12 Надання в оренду вантажних автомобілів;
- Код КВЕД 72.11 Дослідження й експериментальні розробки у сфері біотехнологій;
- Код КВЕД 72.19 Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук;
- Код КВЕД 01.16 Вирощування прядивних культур.

Таке широке розмаїття кодів КВЕД у Статуті підприємства пов'язано із потенційними можливостями підприємства виконувати ті чи інші види робіт.

Місце знаходження СФГ «Полісся»: Україна, Дніпропетровська обл., Кам'янський район, сіло Маломихайлівка, вул. Центральна,

Відстань до райцентру м. Кам'янське – 25 кілометрів. Відстань до міста Дніпра – 107 кілометрів. Сполучення – автомобільне.

Природно-кліматичні умови регіону розташування підприємства забезпечують інтенсивне ведення сільського господарства, сприяють вирощуванню сільськогосподарських культур та дозволяють отримувати високоякісну аграрну продукцію.

СФГ «Полісся» здійснює свою діяльність у відповідності до законодавства України та керується законом України «Про підприємства в Україні» та іншими законами, постановами, розпорядженнями і наказами міністерства аграрної політики України, а також статутом СФГ «Полісся». Виробничо-господарська діяльність господарства основана на принципах самофінансування.

На підприємстві існує лінійна організаційна структура управління, в якій кожний підлеглий підпорядкований тільки одному керівнику і в кожному підрозділі виконується весь комплекс робіт, пов'язаних з його управлінням. Перевагами цієї організаційної структури управління є: чіткість і простота взаємодії керівників та підлеглих; відповідальність кожного за виконання свого завдання; оперативність у прийнятті рішень; особиста відповідальність керівника за кінцеві результати діяльності свого підрозділу та економічність.

Керівник підприємства притримується змішаного стилю керівництва з перевагою демократичного стилю, при якому керівник спирається на своїх підлеглих, враховує їх думку, але залишає за собою особисте рішення основних або суперечливих питань. Не виключається виявлення творчої ініціативи та активності членів колективу, передбачаючи можливість делегування повноважень.

Ресурсний потенціал підприємства являє собою сукупність можливостей усіх ресурсів, які є в наявності конкретного суб'єкта господарювання. Ресурсний потенціал аграрного підприємства складається із земельних ресурсів, персоналу підприємства, засобів виробництва, які складаються із основних засобів та оборотних активів. Оцінити ресурсний потенціал можливо через аналіз усіх його складових.

Оцінювати ресурсний потенціал СФГ «Полісся» почнемо із аналізу його земельноресурсного потенціалу. Земельноресурсний потенціал аграрного підприємства складається із земельних ресурсів, які є у власності господарюючого суб'єкта. Земельними ресурсами СФГ «Полісся» є площі сільськогосподарських угідь – площі, на яких вирощується аграрна продукція.

В склад земельних ресурсів аграрного підприємства входять площі ріллі, сінокосів, пасовищ, багаторічних насаджень тощо.

Площа ріллі – це угіддя, на яких вирощується рослинницька продукція. Рілля використовується під посіви сільськогосподарських культур та площі під пар.

В таблиці 2.1. наведені склад і структура земельних угідь СФГ «Полісся».

Таблиця 2.1

Склад і структура земельних угідь

Показники	2022		2023		2024		2024 у % до 2022
	га	%	га	%	га	%	
Площа сільськогосподарських угідь	3400	100,0	3500	100,0	3650	100,0	107,4
з них: рілля	3400	100,0	3450	98,6	3600	98,6	105,9
Посівна площа	3389	99,7	3400	97,1	3550	97,3	104,8
Коефіцієнт господарського використання	1		1		1		100,0
Коефіцієнт розораності	1		0,986		0,986		98,6
Коефіцієнт використання ріллі	0,9968		0,9855		0,9861		98,9
Середньорічна чисельність працівників, осіб	51		55		51		100,0
Землезабезпеченість, га:							
с./г. угідь	66,7		63,6		71,6		107,4
ріллі	66,7		62,7		70,6		105,9

Джерело: розраховано автором

Результати таблиці вказують на те, що вся площа СФГ «Полісся» – це площа сільськогосподарських угідь, більша частина яких – це площа ріллі загалом і знаходиться під посівами 97,3% загальної території. В 2022 році площа посівів займала майже всю площу підприємства (99,7%).

В динаміці площа сільськогосподарських угідь зросла на 7,4% і складає 3650 га. в тому числі посівна площа зросла на 4,8%, або на 161га і складає 3550 га під посівами.

Через зменшення долі посівів в площі ріллі, незначно, але скорочується коефіцієнт використання ріллі.

Землезабезпеченість дорівнює 71,6 га сільськогосподарських угідь на 1 середньорічного працівника, та 70,6 га ріллі га одного працівника. Через збільшення площ підприємства при постійній чисельності працівників зростають показники землезабезпеченості відповідно на 7,4% по сільськогосподарським угіддям та 5,9% по ріллі.

Оскільки посівна площа займає левову частку в загальній площі підприємства, проведемо аналіз структури посівної площі (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Структура посівної площі підприємства

Культура	2022		2024		2024 у % до 2022
	га	%	га	%	
Пшениця озима	655	19,3	652	18,4	99,5
Кукурудза на зерно	797	23,5	845	23,8	106,0
Ячмінь озимий	75	2,2	75	2,1	100,0
Соняшник	1830	54,0	1943	54,7	106,2
Ріпак озимий	32	0,9	35	1,0	109,4
Загальна площа посівів	3389	100	3550	100	104,8

Джерело: розраховано автором

Результати розрахунків в таблиці свідчать, що збільшились площі під усіма культурами, які культивуються в СФГ «Полісся», крім площі під озимою пшеницею. Так, площа під пшеницею скоротилась на 0,5%, а площі під іншими культурами зросли від 6,0% під кукурудзою на зерно до 9,4% під ріпаком озимим.

Площа посівів під озимим ячменем залишилась незмінною.

В структурі посівної площі найбільшу долю займають посіви соняшника – 54,7% та посіви під кукурудзою на зерно – 23,8%. Найменшу частку в посівах займають ріпак озимий (всього 1%) та озимий ячмінь (2,1%).

Далі проаналізуємо ефективність використання землі в СФГ «Полісся» (таблиця 2.3), яка визначається виробництвом продукції на 100 га відповідних угідь. Оскільки уся продукція, яка виробляється в підприємстві є рослинницькою продукцією, ефективність використання землі розраховується на 100 га ріллі.

Таблиця 2.3

Ефективність використання землі

Показники	На 100 га, ц		Абсолютний приріст, +/-	Відносний приріст, %
	2022	2024		
Пшениця озима	875,00	760,67	-114,33	86,9
Кукурудза на зерно	1056,96	1415,38	358,42	133,9
Ячмінь озимий	88,04	77,50	-10,54	88,0
Соняшник	1431,17	1003,88	-427,29	70,1
Ріпак озимий	27,23	22,36	-4,87	82,1

Джерело: розраховано автором

Як ми розглядали в попередній таблиці, площа під озимою пшеницею дещо скоротилась. І ефективність використання землі на вирощуванні пшениці зменшилась на 114,33 ц в розрахунку на 100 га ріллі, або на 13,1%.

Посівні площі під іншими культурами зросли, або залишились на рівні минулих років. Однак ефективність використання землі на вирощуванні цих культур (ячмінь озимий, соняшник, ріпак озимий), крім кукурудзи на зерно, зменшилась. Найбільше зменшився цей показник на вирощуванні соняшника – зменшення склало 427,29 ц на 100 га ріллі, що складає 29,9%. Ефективність використання землі на вирощуванні ячменя озимого зменшилась на 10,54 ц

на 100 га ріллі, або 12,0%, а на вирощуванні ріпаку озимого скорочення склало 4,87 ц на 100 га ріллі, або на 17,9%.

Тільки на вирощуванні кукурудзи на зерно ефективність використання землі зросла на 358,42 ц в розрахунку на 100 га ріллі, або на 33,9%.

Схематично динаміку ефективності використання землі зобразимо на рис. 2.1.

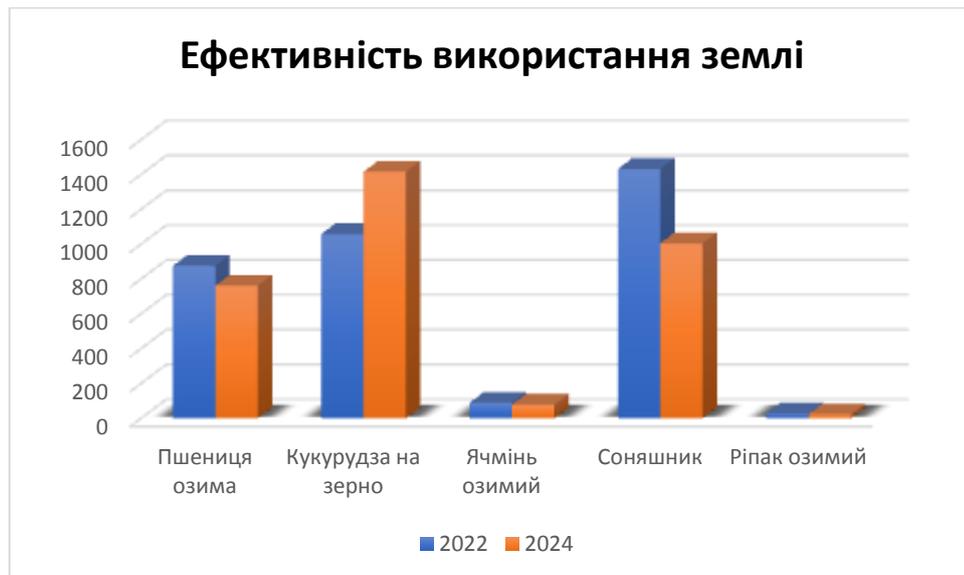

Рис. 2.1. Ефективність використання землі

Джерело: складено автором

Особливого значення для сільськогосподарського виробництва відіграє трудовий потенціал. Оскільки виробництво аграрної продукції тісно взаємопов'язане із біологічними процесами росту і розвитку рослин (тварин), фаховість, досвідченість та кваліфікація працівників в аграрних підприємствах є надважливим фактором впливу на економічну ефективність діяльності суб'єкта господарювання.

Розглянемо та проаналізуємо рівень забезпеченості та використання трудових ресурсів СФГ «Полісся» (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Рівень забезпеченості та використання трудових ресурсів

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Середньорічна чисельність працівників, осіб	51	51	100,0
Ними відпрацьовано – всього, тис. люд.-год.	98,2	95,12	96,9
Відпрацьовано одним середньорічним працівником, люд.-год.	1925,5	1865,1	96,9
Нормативний запас робочого часу, тис. люд.-год.	98,2	98,2	100,0
Коефіцієнт використання робочого часу	1,0	0,97	97,0
Трудозабезпеченість, осіб	2	1	50,0

Джерело: розраховано автором

Щодо кількості працівників, то порівнюючи 2022 рік із 2024 роком середньорічна чисельність працівників залишилась сталою. Але в 2023 році кількість працівників збільшилась на 4 особи і складала 55 осіб. Це пояснюється тим, що з початком війни та міграцією українців із небезпечних східних регіонів керівництво СФГ «Полісся» надавало трудові місця тимчасово переміщеним особам, таким чином підтримуючи їх фінансово. З часом люди переїжджали далі і залишились постійні працівники підприємства.

Щодо кількості відпрацьованого часу, то в середньому на одного працівника цей показник дещо знизився і складає 1865 люд.-год., що є майже в межах норми.

Виробничий потенціал аграрного підприємства складається із потенціалу матеріальних ресурсів, а саме потенціалу основних засобів і потенціалу оборотних активів.

Основні засоби – це матеріальна частина активів аграрного підприємства, якими користуються тривалий період часу (більше одного року) і вартість яких, за сучасними стандартами бухгалтерського обліку,

більша 5000 грн. за один об'єкт. До основних засобів аграрного підприємства відносять трактора, комбайни, сівалки, поливні системи, вантажний транспорт, клубне- та зерноприбиральні машини тощо.

Другою складовою виробничого потенціалу є оборотні активи. Оборотні активи – це матеріальна частина активів аграрного підприємства, які в процесі господарської діяльності повністю споживаються протягом одного виробничого циклу (але не більше 1 року). До оборотних активів відносять грошові кошти, готову продукцію, сировину, паливо, насіння, запасні частини, добрива тощо.

Проаналізуємо економічну ефективність використання засобів виробництва в СФГ «Полісся» (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5

Ефективність використання матеріальних ресурсів

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	34460	40849	118,5
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	30256	50164	165,8
Площа сільськогосподарських угідь, га	3400	3650	107,4
Середньорічна чисельність працівників, осіб	51	51	100,0
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	51940,08	47954,13	92,3
Чистий прибуток – всього, тис. грн.	16258,12	13518,75	83,2
Фондозабезпеченість, тис. грн.	10,14	11,19	110,4
Фондоозброєність, тис. грн.	675,69	800,96	118,5
Фондозабезпеченість оборотних активів, тис. грн.	8,9	13,7	153,9
Фондоозброєність оборотних активів, тис. грн.	593,3	983,6	165,8
Фондовіддача (за чистим доходом), грн	1,51	1,17	77,9
Фондомісткість (за чистим доходом), грн.	0,66	0,85	128,4
Коефіцієнт обороту оборотних активів	1,72	0,96	55,7
Період обороту оборотних активів, днів	212,62	381,82	179,6
Норма прибутку, %	25,12	14,85	-10,27 в.п.

Джерело: розраховано автором

Аналізуючи матеріальні ресурси СФГ «Полісся», одразу видно суттєве зростання вартості як основних засобів, так і оборотних активів. Якщо вартість основних засобів зросла на 18,5%, що в вартісному виразі складає 6389 тис. грн., то вартість оборотних активів збільшилась на 65,8%, або на 19908 тис. грн.

Таке зростання вартості засобів виробництва пояснюється тим, що керівництво підприємства запасасться обладнанням та виробничими запасами для забезпечення своєї виробничої діяльності на майбутнє. Бо через воєнні дії були порушені логістичні шляхи постачання сільськогосподарської сировини, добрив, палива та інших засобів виробництва.

Через постійну чисельність працівників і незначне зростання площі сільськогосподарських угідь фондоозброєність зросла на 18,4%, а фондооснащеність – на 10,4%. Аналогічно по оборотним активам: фондозабезпеченість оборотних активів зросла на 53,9%, а фондоозброєність оборотних активів – на 65,8%.

Ефективність використання основних засобів і оборотних активів знижується через зниження чистого доходу. Так, фондівіддача за чистим доходом скоротилась на 22,1%, хоча саме значення фондівіддачі знаходиться на рівні 1,17 грн.

По оборотним активам коефіцієнт оборотності складає 0,96 і скоротився за період нашого аналізу на 44,3%. Тому період обороту достатньо великий, складає 382 дні і за останні три роки зріс на 79,6%.

Норма прибутку дорівнює 14,85%, але, через зменшення чистого прибутку, зменшився на 10,27 в.п.

Ефективність – це категорія, яка вказує на результативність здійснення окремої діяльності, яка визначається у відношенні певних кінцевих результатів до витрачених ресурсів на отримання цих результатів.

Теорія економіки визначає різні види ефективності: технологічна, соціальна, екологічна та економічна. Стосовно аграрного виробництва та ефективності вирощування сільськогосподарської продукції показниками ефективності виступають показники технологічної та економічної ефективності.

Серед показників технологічної ефективності об'єктом аналізу є показник урожайності. Серед показників економічної ефективності – показники рівня товарності, собівартості, ціни, прибутку, рівня рентабельності тощо. В таблицях 2.6 – 2.10 ми розрахували показники ефективності виробництва продукції по тим культурам, які вирощуються в СФГ «Полісся».

Як показують результати таблиці 2.6, вирощування пшениці озимої в підприємстві є рентабельним, але рівень рентабельності виробництва зменшується на 54,23 в.п. При майже постійній площі посівів під цією культурою урожайність в 2024 році у порівнянні із 2022 роком зменшилась майже на 3,5 ц/га, що складає 7,5%. Через це на 8% зменшився валовий збір зерна озимої пшениці.

Щодо показників економічної ефективності вирощування озимої пшениці, то через більш швидкі темпи зростання витрат виробництва над виручкою, прибуток зменшився на 15,8%, що в натуральному вираженні складає 635,83 тис. грн. Через зменшення прибутку на 30,7 в.п. зменшився рівень рентабельності виробництва, і дорівнює 48,7%; і на 11,84 в.п. зменшився рівень рентабельності продаж, і складає 32,73%.

Таблиця 2.6

**Економічна ефективність вирощування пшениці озимої
в СФГ «Полісся»**

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Посівна площа, га	655	652	99,5
Валовий збір, ц	29750,1	27384	92,1
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	5943,47	6618,17	111,4
Товарна продукція, ц	27310,6	25439,7	93,2
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	5010,64	6971,62	139,1
Виручка від реалізації, тис. грн.	9039,21	10364,36	114,7
Урожайність, ц/га	45,42	42	92,5
Прибуток, тис. грн.	4028,57	3392,74	84,2
Рентабельність виробництва, %	80,40	48,7	-30,7 в.п.
Рентабельність продажу, %	44,57	32,73	-11,84 в.п.
Рівень товарності, %	92,0	93,0	+1 в.п.

Джерело: розраховано автором

Динаміку вартісних показників економічної ефективності вирощування пшениці озимої зобразимо на рис. 2.2.

**Рис. 2.2. Динаміка вартісних показників економічної ефективності
вирощування пшениці озимої**

Джерело: складено автором

Аналогічно дослідимо економічну ефективність вирощування кукурудзи на зерно (таблиця 2.7). На відміну від озимої пшениці, площа під посівами кукурудзи на зерно збільшили на 48 га. При зростанні врожайності цієї культури на 15,2 ц/га валовий збір зерна кукурудзи збільшився на 15016,8 ц.

Таблиця 2.7

**Економічна ефективність вирощування кукурудзи на зерно
в СФГ «Полісся»**

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Посівна площа, га	797	845	106,0
Валовий збір, ц	35936,73	50953,5	141,8
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	4502,87	8639,68	191,9
Товарна продукція, ц	35397,7	50036,3	141,4
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	4105,09	8680,6	211,5
Виручка від реалізації, тис. грн.	8539,58	15034,53	176,1
Урожайність, ц/га	45,09	60,3	133,7
Прибуток, тис. грн.	4434,49	6353,93	143,3
Рентабельність виробництва, %	108,02	73,2	-34,82 в.п.
Рентабельність продажу, %	51,93	42,26	-9,67 в.п.
Рівень товарності, %	99,0	98,0	-1,0 в.п.

Джерело: розраховано автором

Рівень рентабельності виробництва складає 73,2%, але через зростання витрат на виробництво більш ніж вдвічі, цей показник в динаміці зменшився на 34,82 в.п. Аналогічна тенденція із рівнем рентабельності продаж. Прибуток зріс всього на 43,3%, а виручка від реалізації – на 76,1%. Саме це викликало зменшення рівня рентабельності продаж на 9,67 в.п.

Динаміку вартісних показників економічної ефективності вирощування кукурудзи на зерно зобразимо на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Динаміка вартісних показників економічної ефективності вирощування кукурудзи на зерно

Джерело: складено автором

Далі в таблиці 2.8 проведемо аналіз економічної ефективності вирощування ячменя озимого. Через зниження урожайності знизився валовий збір зерна ячменя. Прибуток підприємства від вирощування і реалізації цієї культури складає в 2024 році 613,06 тис. грн., і за період нашого дослідження збільшився на 51,3%.

Рівень рентабельності виробництва зерна ячменя озимого складає 86,3%, і за останні три роки скоротився всього на 2,02 в.п. Рівень рентабельності продаж складає 46,32%, і зниження цього показника склало 0,58 в.п. Рівень товарності зерна ячменю залишився на рівні минулих років – 98,0%.

Таблиця 2.8

**Економічна ефективність вирощування ячменя озимого
в СФГ «Полісся»**

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Посівна площа, га	75	75	100,0
Валовий збір, ц	2993,25	2790	93,2
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	579,58	674,62	116,4
Товарна продукція, ц	2927,4	2734,2	93,4
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	458,74	710,35	154,9
Виручка від реалізації, тис. грн.	863,92	1323,41	153,2
Урожайність, ц/га	39,91	37,2	93,2
Прибуток, тис. грн.	405,18	613,06	151,3
Рентабельність виробництва, %	88,32	86,30	-2,02 в.п.
Рентабельність продажу, %	46,90	46,32	-0,58 в.п.
Рівень товарності, %	98,0	98,0	-

Джерело: розраховано автором

Динаміку вартісних показників економічної ефективності вирощування ячменя озимого зобразимо на рис. 2.4.

**Рис. 2.4. Динаміка вартісних показників економічної ефективності
вирощування ячменя озимого**

Джерело: складено автором

Наступним кроком аналогічно розглянемо показники економічної ефективності вирощування соняшника в СФГ «Полісся» (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9

**Економічна ефективність вирощування соняшника
в СФГ «Полісся»**

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Посівна площа, га	1830	1943	106,2
Валовий збір, ц	48659,7	36139,8	74,3
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	27039,71	23111,04	85,5
Товарна продукція, ц	48319,1	35995,2	74,5
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	22916,19	22794,33	99,5
Виручка від реалізації, тис. грн.	33156,43	28810,27	86,9
Урожайність, ц/га	26,59	18,6	70,0
Прибуток, тис. грн.	10240,24	6015,94	58,7
Рентабельність виробництва, %	44,69	26,39	-18,3 в.п.
Рентабельність продажу, %	30,88	20,88	-10,0 в.п.
Рівень товарності, %	99,0	100	-1,0 в.п.

Джерело: розраховано автором

Площа посівів соняшника в 2024 році складала 1943 га, і за останні роки зросла на 6,2%. Але через зниження урожайності насіння соняшника, валовий збір цієї культури зменшився на 25,7% і складав 36139,8 ц.

Через більш швидкі темпи зменшення виручки від реалізації продукції, прибуток підприємства від вирощування та реалізації насіння соняшника скоротився майже вдвічі (41,3%) і складав в 2024 році 6015,94 тис. грн.

Рівень рентабельності виробництва складає 26,39% і за період проведення нами аналізу зменшився на 18,3 в.п. Рівень рентабельності продаж зменшився на 10,0 в.п. і складає 20,88%.

Хочемо одразу зауважити на тому, що 2024 рік був неврожайним для соняшника. Середня урожайність цієї культури в цілому по Україні складала 2,1 т/га, а по Дніпропетровській області – 1,6 т/га. Урожайність насіння соняшника в СФГ «Полісся» склало 18,5 ц/га, що дещо вище, ніж в середньому по області, але нижче ніж в середньому в Україні.

Динаміку вартісних показників економічної ефективності вирощування соняшника зобразимо на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Динаміка вартісних показників економічної ефективності вирощування соняшника

Джерело: складено автором

Аналогічно до усіх попередніх культур, економічну ефективність вирощування яких ми розглядали вище, вирощування ріпаку озимого також є рентабельним. Не зважаючи на збільшення площі під посівами ріпаку, валовий збір цієї культури зменшився на 120,8 ц, або 13%, через суттєве зниження урожайності (таблиця 2.10).

Рівень рентабельності виробництва ріпаку складає 56,05%, але за період нашого дослідження зменшився на 22,06 в.п. Аналогічна тенденція із показником рівня рентабельності продаж – він також зменшився на 7,94 в.п. і в 2024 році складає 35,92%.

Таблиця 2.10

**Економічна ефективність вирощування ріпаку озимого
в СФГ «Полісся»**

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Посівна площа, га	32	35	109,4
Валовий збір, ц	925,8	805	87,0
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	238,02	240,86	101,2
Товарна продукція, ц	925,8	805	87,0
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	191,42	255,35	133,4
Виручка від реалізації, тис. грн.	340,94	398,48	116,9
Урожайність, ц/га	28,9	23	79,5
Прибуток, тис. грн.	149,52	143,13	95,7
Рентабельність виробництва,%	78,11	56,05	-22,06 в.п.
Рентабельність продажу,%	43,86	35,92	-7,94 в.п.
Рівень товарності, %	100,0	100,0	-

Джерело: розраховано автором

Динаміку вартісних показників економічної ефективності вирощування ріпаку озимого зобразимо на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Динаміка вартісних показників економічної ефективності вирощування ріпаку озимого

Джерело: складено автором

Результати таблиць 2.6 – 2.10 вказують на те, що вирощування усіх культур є рентабельним. Порівнюючи 2024 рік із 2022 роком, урожайність усіх культур, крім кукурудзи на зерно, дещо зменшилась. Взагалі, 2024 рік був складним для аграріїв, бо був дуже посушливим. Крім того сказувалися зовнішні побічні фактори обстрілу ворогом українських територій.

Задля власного захисту та забезпечення свого виробництва на наступний виробничий цикл, керівництво підприємства прийняло рішення залишити насіння власного виробництва. Що вплинуло на часткове зниження рівня товарності культур.

Природнім є зростання витрат на виробництво. Причому собівартість по культурам зростає від третини – на вирощуванні озимого ріпаку до збільшення в два рази – на вирощуванні кукурудзи на зерно.

Вирощування всіх культур є прибутковим. Але прибуток по усім культурам, крім кукурудзи на зерно, скорочується. Так, прибуток від

виросування пшениці озимої зменшився вдвічі, на дві третини зменшився прибуток від вирощування озимого ячменю та ріпаку.

Прибуток від вирощування соняшника зменшився на 41,3%. Взагалі 2024 рік був дуже несприятливим для вирощування соняшника. Як кажуть аграрії – соняшник «горів».

Тільки прибуток від вирощування кукурудзи дещо зріс – на 13,1%.

Оскільки усі культури є прибутковими, усі вони є рентабельними. Але і рівні рентабельності виробництва і рівні рентабельності продаж скорочуються.

Отже, дослідивши економічну ефективність виробництва та реалізації продукції в СФГ «Полісся» можна зробити висновок, що підприємство є рентабельним, з добре влаштованою виробничою системою, але воно піддається впливу та реагує на коливання факторів зовнішнього середовища. Отже, керівництву слід застосовувати заходи зі стабілізації виробничої діяльності.

2.2. Аналіз фінансового стану підприємства

Аналіз фінансового стану СФГ «Полісся» почнемо із аналізу динаміки фінансових результатів підприємства (таблиця 2.11).

Порівняно із незначним зростанням чистого доходу від реалізації продукції (+18,0%), собівартість реалізованої продукції зросла суттєво – на 63,4%. Саме це призвело до зменшення валового прибутку майже на 40%.

Серед іншої операційної діяльності, слід зауважити, що керівництво підприємства суттєво скоротило адміністративні витрати (-86%) та повністю відмовилось від інших операційних витрат.

Так само протягом останніх двох років підприємство не здійснювало зовсім фінансової діяльності. А це ще раз підтверджує наше припущення про те, що СФГ «Полісся» залежне від факторів внутрішнього і зовнішнього середовища і в невизначених умовах усі свої зусилля спрямовує на забезпечення основної своєї діяльності – вирощування сільськогосподарської продукції. В загальному підсумку в 2024 році СФГ «Полісся» мало чистий прибуток в розмірі 13518,75 тис. грн., але за останні три роки він скоротився на 16,8%.

Таблиця 2.11

Фінансові результати діяльності підприємства

Стаття	Код рядка	2022	2024	2024 у % до 2022
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	64915,08	76618,53	118,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	36366,08	59412,25	163,4
Валовий: прибуток	2090	28549,00	17206,28	60,3
збиток	2095			
Інші операційні доходи	2120			
Адміністративні витрати	2130	(5064,45)	(720,00)	14,2
Витрати на збут	2150			
Інші операційні витрати	2180	(1678,48)		-
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	21806,07	16486,28	75,6
збиток	2195			
Дохід від участі в капіталі	2200			
Інші фінансові доходи	2220	5937,3		
Інші доходи	2240			

Фінансові витрати	2250	(7916,4)		
Втрати від участі в капіталі	2255			
Інші витрати	2270			
Фінансовий результат до оподаткування:	2290			
прибуток		19826,97	16486,28	83,2
збиток	2295			
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	3568,85	2967,53	83,2
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305			
Чистий фінансовий результат:				
прибуток	2350	16258,12	13518,75	83,2
збиток	2355			

Джерело: складено за матеріалами звітності підприємства

Далі проаналізуємо ліквідність та платоспроможність СФГ «Полісся» (таблиця 2.12).

Таблиця 2.12

Платоспроможність та ліквідність підприємства

Показники	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Робочий функціонуючий капітал, тис. грн.	43153	45618	45618	105,71
Коефіцієнт покриття	2,6	3,3	3,5	134,62
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,9	1,3	1,4	155,56
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,15	0,17	0,17	113,33
Коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів	0,21	0,11	0,22	104,76
Частка оборотних коштів в активах господарства	0,57	0,58	0,71	124,56
Частка запасів в поточних активах	0,65	0,63	0,67	103,08

Джерело: розраховано автором

Платоспроможним є таке підприємство, яке здатне в швидкі строки погасити свої короткострокові зобов'язання. Для цього воно повинно мати ліквідні активи – тобто такі, які легко і швидко перетворюються у готівку.

І коефіцієнт проміжної ліквідності, і коефіцієнт абсолютної ліквідності знаходяться в межах нормативних значень і за останні три роки дещо зростають. А це свідчить про здатність підприємства маневрувати активами для швидкого погашення своїх короткострокових та довгострокових зобов'язань.

Тепер проведемо аналіз показників фінансової стійкості СФГ «Полісся» (таблиця 2.13).

Таблиця 2.13

Показники фінансової стійкості підприємства

Показники	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Коефіцієнт автономії	0,97	0,97	0,95	97,94
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,3	0,3	0,4	133,33
Коефіцієнт фінансової залежності	1,03	1,04	1,04	100,97
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,4	0,6	0,7	175,00
Коефіцієнт заборгованості	0,2	0,2	0,3	150,00
Коефіцієнт маневрування власних коштів	0,6	0,7	0,6	100,00
Коефіцієнт інвестування	3,1	3,4	3,3	106,45

Джерело: розраховано автором

Майже усі показники фінансової стійкості, крім саме коефіцієнту фінансової стійкості, який був в межах норми лише в 2024 році, знаходяться в межах нормативних значень. А це говорить про те, що СФГ «Полісся» є фінансово стійким і автономним.

Крім розрахованих вже нами показників, можемо розрахувати коефіцієнти рентабельності, які також свідчать про прибутковість підприємства і його здатність покривати свої поточні зобов'язання.

Показники рентабельності розрахуємо в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Коефіцієнти рентабельності

Показники	2022	2023	2024	2024 +/- до 2022
Чиста рентабельність продаж	25,0	29,4	17,6	-7,4
Валова рентабельність виробництва	78,5	60,6	29,0	-49,5
Чиста рентабельність виробництва	56,9	47,2	22,8	-34,1

Джерело: розраховано автором

Усі розраховані в таблиці коефіцієнти рентабельності мають позитивне значення, що говорить про те, що підприємство є прибутковим. Але у зв'язку із зниженням рівня прибутку, скорочуються в динаміці і розраховані нами чиста рентабельність продаж, валова та чиста рентабельність виробництва.

Висновки до розділу 2

1. Вся площа СФГ «Полісся» – це площа сільськогосподарських угідь, більша частина яких – це площа ріллі загалом і знаходиться під

посівами 97,3% загальної території. В 2022 році площа посівів займала майже всю площу підприємства (99,7%). В динаміці площа сільськогосподарських угідь зросла на 7,4% і складає 3650 га. в тому числі посівна площа зросла на 4,8%, або на 161га і складає 3550 га під посівами.

2. Площа під озимою пшеницею дещо скоротилась і ефективність використання землі на вирощуванні пшениці зменшилась на 114,33 ц в розрахунку на 100 га ріллі, або на 13,1%. Посівні площі під іншими культурами зросли, або залишились на рівні минулих років. Однак ефективність використання землі на вирощуванні цих культур (ячмінь озимий, соняшник, ріпак озимий), крім кукурудзи на зерно, зменшилась. Найбільше зменшився цей показник на вирощуванні соняшника – зменшення склало 427,29 ц на 100 га ріллі, що складає 29,9%. Ефективність використання землі на вирощуванні ячменя озимого зменшилась на 10,54 ц на 100 га ріллі, або 12,0%, а на вирощуванні ріпаку озимого скорочення склало 4,87 ц на 100 га ріллі, або на 17,9%. Тільки на вирощуванні кукурудзи на зерно ефективність використання землі зросла на 358,42 ц в розрахунку на 100 га ріллі, або на 33,9%.

3. Щодо кількості працівників, то порівнюючи 2022 рік із 2024 роком середньорічна чисельність працівників залишилась сталою. Але в 2023 році кількість працівників збільшилась на 4 особи і складала 55 осіб. Це пояснюється тим, що з початком війни та міграцією українців із небезпечних східних регіонів керівництво СФГ «Полісся» надавало трудові місця тимчасово переміщеним особам, таким чином підтримуючи їх фінансово. З часом люди переїжджали далі і залишились постійні працівники підприємства.

4. Аналізуючи матеріальні ресурси СФГ «Полісся», одразу видно суттєве зростання вартості як основних засобів, так і оборотних активів. Якщо вартість основних засобів зросла на 18,5%, що в вартісному виразі складає 6389 тис. грн., то вартість оборотних активів збільшилась на 65,8%, або на 19908 тис. грн. Таке зростання вартості засобів виробництва пояснюється тим, що керівництво підприємства запасається обладнанням та виробничими запасами для забезпечення своєї виробничої діяльності на майбутнє. Бо через воєнні дії були порушені логістичні шляхи постачання сільськогосподарської сировини, добрив, палива та інших засобів виробництва. Ефективність використання основних засобів і оборотних активів знижується через зниження чистого доходу. Так, фондвіддача за чистим доходом скоротилась на 22,1%, хоча саме значення фондвіддачі знаходиться на рівні 1,17 грн.

5. Результати розрахунків економічної ефективності вирощування продукції в СФГ «Полісся» вказують на те, що вирощування усіх культур є рентабельним. Порівнюючи 2024 рік із 2022 роком, урожайність усіх культур, крім кукурудзи на зерно, дещо зменшилась. Взагалі, 2024 рік був складним для аграріїв, бо був дуже посушливим. Крім того сказувалися зовнішні побічні фактори обстрілу ворогом українських територій. Задля власного захисту та забезпечення свого виробництва на наступний виробничий цикл, керівництво підприємства прийняло рішення залишити насіння власного виробництва. Що вплинуло на часткове зниження рівня товарності культур. Природнім є зростання витрат на виробництво. Причому собівартість по культурам зросла від третини – на вирощуванні озимого ріпаку до збільшення в два рази – на вирощуванні кукурудзи на зерно. Вирощування всіх культур є прибутковим. Але прибуток по усім культурам, крім кукурудзи

на зерно, скорочується. Так, прибуток від вирощування пшениці озимої зменшився вдвічі, на дві третини зменшився прибуток від вирощування озимого ячменю та ріпаку. Прибуток від вирощування соняшника зменшився на 41,3%. Взагалі 2024 рік був дуже несприятливим для вирощування соняшника. Як кажуть аграрії – соняшник «горів». Тільки прибуток від вирощування кукурудзи дещо зріс – на 13,1%. Оскільки усі культури є прибутковими, усі вони є рентабельними. Але і рівні рентабельності виробництва і рівні рентабельності продаж скорочуються.

6. СФГ «Полісся» є рентабельним, з добре влаштованою виробничою системою, але воно піддається впливу та реагує на коливання факторів зовнішнього середовища. Отже, керівництву слід застосовувати заходи зі стабілізації виробничої діяльності.

7. Порівняно із незначним зростанням чистого доходу від реалізації продукції (+18,0%), собівартість реалізованої продукції зросла суттєво – на 63,4%. Саме це призвело до зменшення валового прибутку майже на 40%. Серед іншої операційної діяльності, слід зауважити, що керівництво підприємства суттєво скоротило адміністративні витрати (-86%) та повністю відмовилось від інших операційних витрат. Так само протягом останніх двох років підприємство не здійснювало зовсім фінансової діяльності. А це ще раз підтверджує наше припущення про те, що СФГ «Полісся» залежне від факторів внутрішнього і зовнішнього середовища і в невизначених умовах усі свої зусилля спрямовує на забезпечення основної своєї діяльності – вирощування сільськогосподарської продукції. В загальному підсумку в 2024 році СФГ «Полісся» мало чистий прибуток в розмірі 13518,75 тис. грн., але за останні три роки він скоротився на 16,8%.

8. І коефіцієнт проміжної ліквідності, і коефіцієнт абсолютної ліквідності знаходяться в межах нормативних значень і за останні три роки дещо зростають. А це свідчить про здатність підприємства маневрувати активами для швидкого погашення своїх короткострокових та довгострокових зобов'язань.

9. Майже усі показники фінансової стійкості, крім саме коефіцієнту фінансової стійкості, який був в межах норми лише в 2024 році, знаходяться в межах нормативних значень. А це говорить про те, що СФГ «Полісся» є фінансово стійким і автономним.

10. Усі розраховані в таблиці коефіцієнти рентабельності мають позитивне значення, що говорить про те, що підприємство є прибутковим. Але у зв'язку із зниженням рівня прибутку, скорочуються в динаміці і розраховані нами чиста рентабельність продаж, валова та чиста рентабельність виробництва.

РОЗДІЛ 3.

ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Обґрунтування заходів підвищення ефективності функціонування аграрного підприємства

Проведене нами дослідження підтверджує, що СФГ «Полісся» є прибутковим і платоспроможним підприємством, результативність діяльності якого залежить від факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Але професійна управлінська діяльність керівництва підприємства дозволяє ефективно виходити із складних умов сучасного бізнес-середовища.

Для аграрного підприємства в сучасному бізнес-середовища можна виділити основні шляхи підвищення ефективності його функціонування. По-перше, це поліпшення використання сільськогосподарських угідь, підвищення родючості ріллі. Важливість сільськогосподарських угідь для аграрного підприємства не викликає сумніву, оскільки угіддя є однією із основних складових ресурсного потенціалу аграрних товаровиробників. Підвищення родючості ріллі можна досягти дотриманням технології обробітку ґрунту, дотримуючись сівозмін, зрошуючи посіви сільськогосподарських культур, дотримуючись доз і норм внесення добрив та застосовуючи інші аграрні технології.

Враховуючи природно-кліматичні умови та ґрунтові особливості місця проведення своєї господарсько-виробничої діяльності підприємства мають підбирати сорти рослин з урахуванням їх біологічних особливостей. Враховуючи цю обставину, аграрні товаровиробники можуть з меншими витратами отримати більший ефект від вирощування сільськогосподарських культур.

Оскільки особливістю сільськогосподарського виробництва є розміщення виробничих об'єктів на великій території, підвищення ефективності господарювання аграрного підприємства можна досягти впровадженням комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів. Забезпечення виробничих процесів комплексною механізацією супроводжується великою кількістю грошових вкладень в технічні засоби. Зрозуміло, що аграрним товаровиробникам складно закуповувати техніку за рахунок власних коштів. Сучасним шляхом вирішення цієї проблеми, що забезпечить підвищення ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства, є використання оренди як нової форми господарювання.

Підвищення ефективності господарювання сільськогосподарських підприємств забезпечується раціональним використанням трудових ресурсів та виробничих запасів. Організація умов праці та забезпечення соціального захисту працівників підприємства сприяє підвищенню продуктивності праці, що впливає на підвищення економічної ефективності господарювання підприємства.

Виробничі запаси аграрного підприємства складаються із насіння, кормів, паливно-мастильних матеріалів, запасних частин, грошових коштів та інших матеріалів, які споживаються в процесі вирощування сільськогосподарської продукції. Раціональне використання трудових

ресурсів і виробничих запасів є важливими факторами підвищення ефективності господарювання підприємства.

Важливим напрямом господарської діяльності аграрного підприємства є заходи з підвищення якості продукції. Сільськогосподарська продукція підвищеної якості дозволяє підприємству отримувати більший розмір доходу від реалізації. Дотримання умов зберігання виробленої продукції дає можливість зберегти якісні властивості виробленої продукції та отримати споживачами той товар, який задовільнить усі їх споживчі потреби.

Оскільки кожне підприємство функціонує і здійснює свою виробничу діяльність в сучасному бізнес-середовищі, на економічну ефективність діяльності підприємства впливають фактори бізнес-середовища. Фактори бізнес-середовища можуть бути зовнішніми та внутрішніми.

До зовнішніх факторів бізнес середовища, які мають вплив на економічну ефективність діяльності підприємства, відносять фактори державного впливу (політика держави, політика Уряду), правове забезпечення господарської діяльності суб'єктів господарювання, економічний стан держави, науково-технічний рівень розвитку галузі, в якій функціонує підприємство, екологічні умови тощо.

Поряд із зовнішніми факторами, економічна ефективність діяльності підприємства забезпечується внутрішніми факторами. Усі внутрішні фактори можна поділити на групи: операційні, фінансові, маркетингові, управління персоналом, антикризові.

Внутрішні операційні фактори підвищення ефективності діяльності підприємства складаються із організаційної структури підприємства, його виробничого потенціалу, який складається із виробничих запасів, основних

засобів, технології виробництва, логістичної мережі забезпечення та збуту продукції, трудового потенціалу тощо.

Фінансові фактори складається із власного і позикового капіталу підприємства, ліквідністю його активів, кредитоспроможності тощо.

Внутрішні маркетингові фактори підвищення ефективності діяльності підприємства полягають в асортименті продукції, її якості, каналів реалізації, чинників конкурентоздатності продукції та інших чинників, пов'язаних із складом і реалізацією виробленої продукції.

Фактор управління персоналом складаються із кадрового складу і його досвіду, мотивації до праці, робочої сили персоналу, що забезпечує підвищення економічної ефективності діяльності підприємства в цілому.

Крім зазначених внутрішніх факторів можна виділити антикризові заходи, які можуть бути застосовані в умовах кризових явищ для запобігання ризиків діяльності підприємства.

3.2. Ефективність впровадження запропонованих заходів

Для підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі потрібно започаткувати такий бізнес, який буде приносити сталі доходи при найменших витратах. Таким бізнесом є вирощування фундука. Для вирощування фундука в Україні є великий необхідний потенціал природних, кліматичних, та інших виробничих ресурсів.

Для того, щоб фундуковий сад був не просто напрямом діяльності підприємства, а цілим бізнесом, який буде приносити підприємству сталі великі доходи, під сад треба виділити від 10 га. При загальній площі СФГ «Полісся» 3600 га, вільно можна відвести під саджанці фундука 10 га угідь.

Вирощування фундука характеризується простотою його культивування. Він не вимогливий до умов, догляд полягає лише в поливі кущів під час сильного посуху та вирізання прикореневої порослі.

Фундук відрізняється високою врожайністю. З одного куща можна зібрати до 8 кг горіхів, в яких міститься велика кількість вітамінів та різних мікроелементів, і при належних умовах їх можна зберігати до 2-х років. Особливість цієї рослини в тому, що лікувальні властивості містяться не тільки в самих горішках, а й в корі, листях та шкарлупі горіхів.

Рис. 3.1. Горіхи фундука

Найбільшими виробниками горіхів фундука є Польща, Туреччина, Італія, США та ряд інших країн. Найбільшим виробником горіхів фундука є

Туреччина – 420 тис. т. Але найбільше валове виробництво досягається за рахунок площ садів. Під фундуком в Туреччині зайнято 439,9 тис. га. Середня урожайність складає 0,96 т/га горішків. Лідером за рівнем урожайності горіхів фундука є США – 2,3 т/га. Але під насадженнями цієї культури в США зайнято найменшу серед інших держав площу – майже 15 тис. га.

Для започаткування вирощування фундуку не потрібно ніяких інших витрат крім витрат, саме, на закладку саду. Не потрібно закуповувати дороговартісні холодильники для зберігання плодів, будувати шпалери тощо.

З ядер горіхів фундука можна виробляти борошно, пасту та олію. Вартість горіхів фундука постійно зростає через його смакові та лікувальні якості. Вартість борошна з фундука коливається в межах 400 грн. за 1 кг, вартість пасти – до 600 грн., а вартість олії – до 800 грн. Вартість самих горіхів – 250-350 грн./кг.

Найчастіше горіхи збирають вручну після повної їх стиглості та осипання на землю. Зібрані горіхи висушують на відкритому повітрі. Молотаркою горіхи лущать. Але найкраще зберігаються нелущені горіхи. Вони можуть зберігати свої властивості до 3-х років.

Рис. 3.2. Зберігання горіхів фундука

В середньому на закладку 1 га витрати складають близько 147 тис. грн.

Складемо кошторис витрат на закладку 10 га фундукового саду.

Таблиця 3.1

Кошторис витрат на закладку 10 га фундукового саду

Стаття витрат	Сума, грн.	Доля в затратах, %
Витрати на матеріали (саджанці, добрива, засоби захисту рослин тощо)	1 323 000	90
Витрати на ручну працю	88 200	6
Витрати на роботу техніки	44 100	3
Інші витрати	14 700	1
Всього витрат	1 470 000	100

Джерело: складено автором

Додатково в наступні 3-4 роки потрібні ще витрати на догляд за насадженнями близько 182 700 тис. грн. за рік (таблиця 3.2)

Таблиця 3.2

Кошторис витрат на догляд за 10 га фундукового саду протягом перших 4-х років

Стаття витрат	Сума, грн.	Доля в затратах, %
Витрати на матеріали (добрива, засоби захисту рослин, паливо тощо)	124 200	68
Витрати на ручну працю	13 700	7,5
Витрати на роботу техніки	44 800	24,5
Всього витрат	182 700	100

Джерело: складено автором

В перший рік плодоношення потрібно на ділянку ще порядку 630 000 грн витрат на догляд за кущами та збирання врожаю (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

**Кошторис витрат на 10 га фундукового саду протягом першого року
плодоношення**

Стаття витрат	Сума, грн.	Доля в затратах, %
Витрати на матеріали (добрива, засоби захисту рослин, паливо тощо)	189 000	30
Витрати на ручну працю	233 100	37
Витрати на роботу техніки	126 000	20
Амортизація саду	75 600	12
Інші витрати	6 300	1
Всього витрат	630 000	100

Джерело: складено автором

Протягом наступних років витрати на догляд за насадженнями фундука будуть мінімальними, а дохід від реалізації горіхів буде постійним протягом десятків років. В таблиця 3.4 розрахуємо економічну ефективність вирощування 10 га фундука.

Таблиця 3.4

Економічна ефективність вирощування 10 га фундукового саду

Показники	Значення
Урожайність горіхів, кг/га	2200
Валовий збір горіхів, кг	22 000
Ціна 1 кг горіхів фундука, грн.	300
Потенційний валовий дохід, грн.	6 600 000
Витрати на вирощування і догляд за садом до періоду плодоношення, грн.	2 282 700
в т.ч. на 1 га, грн.	228 270
Чистий прибуток, грн.	4 317 300

в т.ч. на 1 га, грн.	431 730
----------------------	---------

Джерело: складено автором

Як видно з розрахунків таблиці 3.4, витрати на закладку фундукового саду та догляд за ним протягом перших 4-х років складає майже 2,3 млн. грн. При отриманні середнього рівня урожайності горіхів, валовий збір складатиме 22 тис. кг. При умові, що підприємство продаватиме горіхи за середніми цінами реалізації, валовий дохід складе 6,6 млн. грн. В такому випадку чистий прибуток складатиме 4,3 млн. грн., в тому числі на 1 га 431,7 тис. грн.

Висновки до розділу 3

1. СФГ «Полісся» є прибутковим і платоспроможним підприємством, результативність діяльності якого залежить від факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Але професійна управлінська діяльність керівництва підприємства дозволяє ефективно виходити із складних умов сучасного бізнес-середовища.

2. Оскільки кожне підприємство функціонує і здійснює свою виробничу діяльність в сучасному бізнес-середовищі, на економічну ефективність діяльності підприємства впливають фактори бізнес-середовища. Фактори бізнес-середовища можуть бути зовнішніми та внутрішніми.

3. До зовнішніх факторів бізнес середовища, які мають вплив на економічну ефективність діяльності підприємства, відносять фактори державного впливу (політика держави, політика Уряду), правове

забезпечення господарської діяльності суб'єктів господарювання, економічний стан держави, науково-технічний рівень розвитку галузі, в якій функціонує підприємство, екологічні умови тощо.

4. Поряд із зовнішніми факторами, економічна ефективність діяльності підприємства забезпечується внутрішніми факторами. Усі внутрішні фактори можна поділити на групи: операційні, фінансові, маркетингові, управління персоналом, антикризові.

5. Для підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі потрібно започаткувати такий бізнес, який буде приносити сталі доходи при найменших витратах. Таким бізнесом є вирощування фундука. Для вирощування фундука в Україні є великий потрібний потенціал природних, кліматичних, та інших виробничих ресурсів. Для того, щоб фундуковий сад був не просто напрямом діяльності підприємства, а цілим бізнесом, який буде приносити підприємству сталі великі доходи, під сад треба виділити від 10 га. При загальній площі СФГ «Полісся» 3600 га, вільно можна відвести під саджанці фундука 10 га угідь.

6. З ядер горіхів фундука можна виробляти борошно, пасту та олію. Вартість горіхів фундука постійно зростає через його смакові та лікувальні якості. Вартість борошна з фундука коливається в межах 400 грн. за 1 кг, вартість пасти – до 600 грн., а вартість олії – до 800 грн. вартість самих горіхів – 250-350 грн./кг.

7. Витрати на закладку фундукового саду та догляд за ним протягом перших 4-х років складає майже 2,3 млн. грн. При отриманні середнього рівня урожайності горіхів, валовий збір складатиме 22 тис. кг. При умові, що підприємство продаватиме горіхи за середніми цінами

реалізації, валовий дохід складе 6,6 млн. грн. В такому випадку чистий прибуток складатиме 4,3 млн. грн., в тому числі на 1 га 431,7 тис. грн.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. У ринкових умовах підприємства повинні діяти раціонально та ефективно, щоб вижити, розвивати свою існуючу діяльність або диверсифікувати її. Сучасне економічне середовище вимагає від підприємств підтримки своєї конкурентоспроможності на ринку.

2. Будь-яка діяльність суб'єкту господарювання пов'язана із отриманням певного результату. Це може бути будь-який результат, як позитивний, який несе позитивні зміни в діяльність підприємства і навколишнє середовище, так і негативний. Більшість авторів ототожнюють поняття «ефекту» саме з результатом діяльності. Ми поділяємо погляди авторів і вважаємо, що під «ефектом» слід розуміти сукупний результат діяльності суб'єкта господарювання. Залежно від виду діяльності та сфери отримання результату ефект може бути економічним, фінансовим, інвестиційним, інноваційним, соціальним, екологічним тощо.

3. Для отримання будь-якого результату діяльності – ефекту – підприємство має витратити певні ресурси. Спрямування цих витрат теж може бути на різні сфери господарювання підприємства. Співвідношення досягнутого ефекту і витрат на його отримання називають «ефективністю». Ефективність може бути економічною, екологічною і соціальною.

4. Оскільки основним видом діяльності підприємства є саме виробництво продукції, тому доцільно визначити поняття ефективності виробничої діяльності. Під ефективністю виробничої діяльності слід розуміти сукупність ефективностей використання трудових ресурсів, матеріальних ресурсів та основних виробничих засобів.

5. Вся площа СФГ «Полісся» – це площа сільськогосподарських угідь, більша частина яких – це площа ріллі загалом і знаходиться під посівами 97,3% загальної території. В 2022 році площа посівів займала майже всю площу підприємства (99,7%). В динаміці площа сільськогосподарських угідь зросла на 7,4% і складає 3650 га. в тому числі посівна площа зросла на 4,8%, або на 161га і складає 3550 га під посівами.

6. Площа під озимою пшеницею дещо скоротилась і ефективність використання землі на вирощуванні пшениці зменшилась на 114,33 ц в розрахунку на 100 га ріллі, або на 13,1%. Посівні площі під іншими культурами зросли, або залишились на рівні минулих років. Однак ефективність використання землі на вирощуванні цих культур (ячмінь озимий, соняшник, ріпак озимий), крім кукурудзи на зерно, зменшилась. Найбільше зменшився цей показник на вирощуванні соняшника – зменшення склало 427,29 ц на 100 га ріллі, що складає 29,9%. Ефективність використання землі на вирощуванні ячменя озимого зменшилась на 10,54 ц на 100 га ріллі, або 12,0%, а на вирощуванні ріпаку озимого скорочення склало 4,87 ц на 100 га ріллі, або на 17,9%. Тільки на вирощуванні кукурудзи на зерно ефективність використання землі зросла на 358,42 ц в розрахунку на 100 га ріллі, або на 33,9%.

7. Щодо кількості працівників, то порівнюючи 2022 рік із 2024 роком середньорічна чисельність працівників залишилась сталою. Але в 2023 році кількість працівників збільшилась на 4 особи і складала 55 осіб. Це пояснюється тим, що з початком війни та міграцією українців із небезпечних східних регіонів керівництво СФГ «Полісся» надавало трудові місця тимчасово переміщеним особам, таким чином підтримуючи їх фінансово. З

часом люди переїжджали далі і залишились постійні працівники підприємства.

8. Аналізуючи матеріальні ресурси СФГ «Полісся», одразу видно суттєве зростання вартості як основних засобів, так і оборотних активів. Якщо вартість основних засобів зросла на 18,5%, що в вартісному виразі складає 6389 тис. грн., то вартість оборотних активів збільшилась на 65,8%, або на 19908 тис. грн. Таке зростання вартості засобів виробництва пояснюється тим, що керівництво підприємства запасається обладнанням та виробничими запасами для забезпечення своєї виробничої діяльності на майбутнє. Бо через воєнні дії були порушені логістичні шляхи постачання сільськогосподарської сировини, добрив, палива та інших засобів виробництва. Ефективність використання основних засобів і оборотних активів знижується через зниження чистого доходу. Так, фондівддача за чистим доходом скоротилась на 22,1%, хоча саме значення фондівддачі знаходиться на рівні 1,17 грн.

9. Результати розрахунків економічної ефективності вирощування продукції в СФГ «Полісся» вказують на те, що вирощування усіх культур є рентабельним. Порівнюючи 2024 рік із 2022 роком, урожайність усіх культур, крім кукурудзи на зерно, дещо зменшилась. Взагалі, 2024 рік був складним для аграріїв, бо був дуже посушливим. Крім того сказувалися зовнішні побічні фактори обстрілу ворогом українських територій. Задля власного захисту та забезпечення свого виробництва на наступний виробничий цикл, керівництво підприємства прийняло рішення залишити насіння власного виробництва. Що вплинуло на часткове зниження рівня товарності культур. Природнім є зростання витрат на виробництво. Причому собівартість по культурам зросла від третини – на вирощуванні озимого ріпаку до

збільшення в два рази – на вирощуванні кукурудзи на зерно. Вирощування всіх культур є прибутковим. Але прибуток по усім культурам, крім кукурудзи на зерно, скорочується. Так, прибуток від вирощування пшениці озимої зменшився вдвічі, на дві третини зменшився прибуток від вирощування озимого ячменю та ріпаку. Прибуток від вирощування соняшника зменшився на 41,3%. Взагалі 2024 рік був дуже несприятливим для вирощування соняшника. Як кажуть аграрії – соняшник «горів». Тільки прибуток від вирощування кукурудзи дещо зріс – на 13,1%. Оскільки усі культури є прибутковими, усі вони є рентабельними. Але і рівні рентабельності виробництва і рівні рентабельності продаж скорочуються.

10. СФГ «Полісся» є рентабельним, з добре влаштованою виробничою системою, але воно піддається впливу та реагує на коливання факторів зовнішнього середовища. Отже, керівництву слід застосовувати заходи зі стабілізації виробничої діяльності.

11. Порівняно із незначним зростанням чистого доходу від реалізації продукції (+18,0%), собівартість реалізованої продукції зросла суттєво – на 63,4%. Саме це призвело до зменшення валового прибутку майже на 40%. Серед іншої операційної діяльності, слід зауважити, що керівництво підприємства суттєво скоротило адміністративні витрати (-86%) та повністю відмовилось від інших операційних витрат. Так само протягом останніх двох років підприємство не здійснювало зовсім фінансової діяльності. А це ще раз підтверджує наше припущення про те, що СФГ «Полісся» залежне від факторів внутрішнього і зовнішнього середовища і в невизначених умовах усі свої зусилля спрямовує на забезпечення основної своєї діяльності – вирощування сільськогосподарської продукції. В загальному підсумку в 2024

році СФГ «Полісся» мало чистий прибуток в розмірі 13518,75 тис. грн., але за останні три роки він скоротився на 16,8%.

12. І коефіцієнт проміжної ліквідності, і коефіцієнт абсолютної ліквідності знаходяться в межах нормативних значень і за останні три роки дещо зростають. А це свідчить про здатність підприємства маневрувати активами для швидкого погашення своїх короткострокових та довгострокових зобов'язань.

13. Майже усі показники фінансової стійкості, крім саме коефіцієнту фінансової стійкості, який був в межах норми лише в 2024 році, знаходяться в межах нормативних значень. А це говорить про те, що СФГ «Полісся» є фінансово стійким і автономним.

14. Усі розраховані в таблиці коефіцієнти рентабельності мають позитивне значення, що говорить про те, що підприємство є прибутковим. Але у зв'язку із зниженням рівня прибутку, скорочуються в динаміці і розраховані нами чиста рентабельність продаж, валова та чиста рентабельність виробництва.

15. СФГ «Полісся» є прибутковим і платоспроможним підприємством, результативність діяльності якого залежить від факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Але професійна управлінська діяльність керівництва підприємства дозволяє ефективно виходити із складних умов сучасного бізнес-середовища.

16. Оскільки кожне підприємство функціонує і здійснює свою виробничу діяльність в сучасному бізнес-середовищі, на економічну ефективність діяльності підприємства впливають фактори бізнес-середовища. Фактори бізнес-середовища можуть бути зовнішніми та внутрішніми.

17. До зовнішніх факторів бізнес середовища, які мають вплив на економічну ефективність діяльності підприємства, відносять фактори державного впливу (політика держави, політика Уряду), правове забезпечення господарської діяльності суб'єктів господарювання, економічний стан держави, науково-технічний рівень розвитку галузі, в якій функціонує підприємство, екологічні умови тощо.

18. Поряд із зовнішніми факторами, економічна ефективність діяльності підприємства забезпечується внутрішніми факторами. Усі внутрішні фактори можна поділити на групи: операційні, фінансові, маркетингові, управління персоналом, антикризові.

19. Для підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасному бізнес-середовищі потрібно започаткувати такий бізнес, який буде приносити сталі доходи при найменших витратах. Таким бізнесом є вирощування фундука. Для вирощування фундука в Україні є великий потрібний потенціал природних, кліматичних, та інших виробничих ресурсів. Для того, щоб фундуковий сад був не просто напрямом діяльності підприємства, а цілим бізнесом, який буде приносити підприємству сталі великі доходи, під сад треба виділити від 10 га. При загальній площі СФГ «Полісся» 3600 га, вільно можна відвести під саджанці фундука 10 га угідь.

20. З ядер горіхів фундука можна виробляти борошно, пасту та олію. Вартість горіхів фундука постійно зростає через його смакові та лікувальні якості. Вартість борошна з фундука коливається в межах 400 грн. за 1 кг, вартість пасти – до 600 грн., а вартість олії – до 800 грн. вартість самих горіхів – 250-350 грн./кг.

21. Витрати на закладку фундукового саду та догляд за ним протягом перших 4-х років складає майже 2,3 млн. грн. При отриманні

середнього рівня урожайності горіхів, валовий збір складатиме 22 тис. кг. При умові, що підприємство продаватиме горіхи за середніми цінами реалізації, валовий дохід складе 6,6 млн. грн. В такому випадку чистий прибуток складатиме 4,3 млн. грн., в тому числі на 1 га 431,7 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2015. – 783 с
2. Баглаєва Н. С., Суховєєва Ю. А. Теоретична сутність поняття економічна ефективність діяльності підприємства. *Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ*. 2020. Вип. 2. С. 98-101
3. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємства: навчальний посібник / М. Д. Білик. – К.: КНЕУ, 2015. – 325 с.
4. Богданович О. Г. Аналіз ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. 21 с.
5. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор -Видавництво, 2016. – 378 с.
6. Васюта В. Б., Кулага М. О. Оцінка ефективності господарської діяльності підприємства та розроблення заходів щодо її підвищення. *Modern Economics*. 2019. № 15(2019). [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-06).
7. Галаган Т.І. Підходи до оцінки економічної ефективності діяльності аграрного підприємства з метою її підвищення / Т.І. Галаган, І.О. Бондаревський, В.М. Прихідько // Ефективна економіка. 2025. №11. (електронне видання) (Index Copernicus (IC); Google Scholar) (DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.130%20>) <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/8216>)

8. Говорушко Т. А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія / Т. А. Говорушко, Н. І. Клімаш. – К.: Логос, 2015.
9. Головенко А. Підвищення ефективності діяльності підприємства як результат ефективного управління. URL: <http://conference.spkneu.org/2012/12/golovenko-o/>
10. Гречко А. Дослідження методів підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2015. Вип. 16. С. 10–18.
11. Гречко А. В., Гречухін А. С. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства [Електронний ресурс] / А.В. Гречко, А.С. Гречухін // Ефективна економіка. 2016. №1. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2016/44.pdf.
12. Григораш О.В., Булигіна Д.О. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Випуск 6(11). С. 154-158.
13. Економіка підприємства : підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. К.: КНЕУ, 2011. 528 с.
14. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
15. Економіка сільського господарства: Навч. посібник / Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А. та ін.; За ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. – К.: Каравела, 2010. – 280 с

16. Іванов Ю. Б., Орлов П. А, Іванова О. Ю. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток: Монографія – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 352 с.
17. Іслямова Е. Р. Методи визначення вартості компанії. *Науковий вісник НГУ*. 2016. № 1.
18. Камінська І.М., Ковальчук Н.В., Демидович А.С., Горчинська І.П. Теоретико-методичні підходи до аналізу ефективності діяльності підприємства. *Економічний форум*. 2021. № 1(2). С. 79-87. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-2-10>
19. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика [текст]: навч. посіб. / І . В. Кривов'язюк. – К.: Центр учбової літератури, 2013. - 456 с. Режим доступу: http://cul.com.ua/preview/ekon_diagnos_kr.pdf
20. Лизунова О. М., Пуханов О. О. Забезпечення ефективності діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Випуск 12, частина 1. С. 187-190.
21. Лямець В.І., Тевяшев А.Д. Системний аналіз. Вступний курс., – Х.:ХНУРЕ, 2004 – 448с.
22. Мартинюк О. В., Гречко А. В. Економічне обґрунтування напрямів підвищення ефективності управління процесом формування прибутковості підприємства на прикладі ТОВ «Альфа-Синтез». *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 2. С. 45-50.
23. Морщенок Т. С., Біляк О. М. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_082.pdf

24. Навольська Н. В. Теоретичні аспекти забезпечення економічної ефективності діяльності підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 18. С. 266-271.
25. Отенко В. І. Формування аналітичного інструментарію оцінки ефективності діяльності підприємства. *Бізнес-інформ*. 2013. 232-237 с.
26. Перерва П. Г., Кравчук А. В. Ефективність як економічна категорія. *Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Економічні науки*. 2018. № 15 (1291). С. 137-143.
27. Петрушка Т. О., Ємельянов О. Ю., Курило О. Б. Підвищення ефективності господарської діяльності як чинник економічного розвитку підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: DOI: 10.32702/23072105-2020.12.71
28. Пилипенко В.В., Пилипенко Н.М. Науково-практичні аспекти оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Вісник СНАУ*. 2016. №.1(67) С. 73–78.
29. Поддєрьогін, А. М., Невмержицький Я. І. Ефективність управління грошовими потоками підприємства. *Фінанси України*. 2017. 119-127 с.
30. Пономарьова І. В. Реалізація стратегії розвитку підприємства за допомогою збалансованої системи показників. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. №27. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2019. 202-210 с.
31. Приятельчук А. О. Структура філософії економіки. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 48. 70-78 с.

32. Рац О. М. Визначення сутності поняття «ефективність функціонування підприємства». *Економічний простір: Зб. наук. праць*. 2016. №15. 275-285 с.
33. Рогач С.М., Суліма Н.М., Гуцул Т.А., Ільків Л.А., Ярема Л.В.. *Економіка сільського господарства*. Київ: ЦП "Компринт", 2020. 546 с.
34. Савицька О. М., Салабай В. О. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. *Ефективна економіка* : Електронне наукове фахове видання. 2019. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/57.pdf (дата звернення: 14.09.2025)
35. Стефаненко М. М. Застосування методологічного інструментарію контролінгу в фінансовому управлінні вітчизняних підприємств. *Фінанси України*. 2017. 144-152 с.
36. Тюха І. В., Полінчик-Ярова Т. В., Минко Л. М. Планування підвищення ефективності діяльності підприємства. <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/29936/1/Тюха.pdf>
37. Філатов О. К. Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності продукції підприємств / О. К. Філатов. –К.: КНЕУ, 2019. – 30 с.
38. Чазов Є. В. Напрями підвищення прибутковості діяльності підприємства у сучасних умовах. *Ефективна економіка* : Електронне наукове фахове видання. 2015. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4177> (дата звернення: 15.09.2025).

39. Череп А.В. Ефективність як економічна категорія / А.В. Череп // Ефективна економіка № 1, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1727>
40. Шацька З.Я., Григоренко Я.О. Напрями підвищення ефективності праці управлінського персоналу підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Електронне фахове видання. №14. 2016. 8 с. www.global-national.in.ua
41. Шляга О. В. Ефективність господарської діяльності: сутність та підходи. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Вип. 1. С. 43-48.
42. Ясишена В. В. Теоретичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/Ekpr/2008_16/yasish.pdf.
43. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20. Ч. 3. С. 174-177
44. Pylypenko, Nadiia M.; Pylypenko, Viacheslav V.; Kuchkova, Kristina O.. Competitive Advantages of Agricultural Enterprises from the Perspective of the Analysis of the Competition's Conditions. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, [S.l.], v. 9. n. 8. PP. 2774-2789, dec. 2019. ISSN 2068-696X. URL: <https://journals.aserspublishing.eu/jarle/article/view/4144> (дата звернення 11.10.2025)
45. Yemelyanov O., Petrushka T., Symak A., Trevoho O., Turylo A., Kurylo O., Danchak L., Symak D., Lesyk L. Microcredits for Sustainable Development of Small Ukrainian Enterprises: Efficiency, Accessibility, and

Government Contribution. Sustainability. 2020. Vol. 12 (15). Available at:
<https://doi.org/10.3390/su12156184>